

บทที่ 6

ปฎิกริยาโดยทั่วไปของสังคมต่อการเรียกร้องสิทธิสตรี พ.ศ. 2516-2519

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึง ปฎิกริยาทั่วไปของสังคมที่มีต่อการเรียกร้องสิทธิสตรีทั้ง 2 ฝ่ายระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 ซึ่งในการดำเนินงานทั้งการเผยแพร่แนวคิดและวิธีการเรียกร้องสิทธิสตรี ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมทั่วไปมีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลที่แตกต่างกันไปอย่างน่าสนใจ และปฎิกริยาเหล่านั้นส่งผลต่อการดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีด้วยเช่นกัน

ปฎิกริยาต่อการเรียกร้องสิทธิสตรีของกลุ่มเสรีนิยม

การเรียกร้องสิทธิสตรีของกลุ่มเสรีนิยม ที่มีลักษณะให้ความสำคัญต่อการแก้ไขกฎหมาย ให้สตรีได้รับสิทธิทางกฎหมายเสมอภาคกับชายมากขึ้นนั้น ก่อให้เกิดปฎิกริยาจากสังคมทั่วไปมีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการให้สิทธิสตรีทางกฎหมายตามการเรียกร้องของกลุ่มเสรีนิยม ดังนี้

1. ฝ่ายที่เห็นด้วย และให้การสนับสนุน โดยชี้แจงถึงเหตุผลที่ต้องการให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็เนื่องมาจากมีความเห็นว่า กฎหมายเป็นพื้นฐานของหลักปฏิบัติในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม หากกฎหมายเปิดโอกาสให้แล้ว กิจกรรมหรือบทบาทต่าง ๆ ของ สตรีก็สามารถที่จะกระทำได้อย่างเต็มที่โดยไม่ถูกจำกัดด้วยข้อบัญญัติของกฎหมาย การสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวเห็นได้จาก เมื่อมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เรียกร้องเพื่อขอความร่วมมือและขอการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปในการเรียกร้องสิทธิสตรีทางกฎหมายเพื่อยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลนั้น ปรากฏว่ามีกลุ่มสตรีและประชาชนให้การสนับสนุนหลายกลุ่ม และเมื่อมีการพิจารณาข้อบัญญัติ

ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 มาตรา 28 ซึ่งมีข้อความระบุให้ "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" ปรากฏว่าในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีสมาชิกสภานิติบัญญัติชายอภิปรายให้การสนับสนุนมาตรา 28 นี้ โดยชี้แจงว่า

การบัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันก็เพราะต้องการให้สามีภริยามีอำนาจในครอบครัวเท่ากัน ไม่ใช่ใครเป็นหัวหน้าใคร การแต่งงานก็เหมือนหุ้นส่วนจึงควรได้รับสิทธิเท่ากัน¹

บางทัศนะมองว่า สตรีเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งในสังคมจึงควรจะให้มีกฎหมายที่ใช้บังคับชายและหญิงเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยให้เหตุผลว่า

ประการแรกเป็นผลทางด้านจิตใจ เพราะว่าอย่างน้อยประมาณ 50% ของประชากรเป็นผู้หญิงและเขารู้สึกว่ามีความคับข้องใจตลอดมาว่าได้รับความไม่ยุติธรรม ประการที่สองไม่มีผลแต่เป็นการปลดปล่อยสตรีเพศเท่านั้น เพราะว่าชีวิตในสังคมนั้นเรายังมีอิทธิฤทธิ์บางอย่าง ชายก็มีบางประเภท หญิงก็มีบางประเภท ในที่สุดก็จะเป็นการปลดปล่อยทั้งชายและหญิงให้หลายเรื่อง ประการที่สามก็คือว่า กฎหมายนั้นจะบังคับจะวางแนวให้คนรักกันได้แต่จะบังคับให้หญิงกับชายรักกันนี้ยาก แล้วถ้าหากว่าให้ความไม่เท่าเทียมกันแล้วมันก็เหมือนกับดาบอาญาสิทธิ์ ถ้ายื่นให้กับผู้ทรงศีลก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าเกิดมีผู้ไม่ทรงศีลยื่นให้จะเดือดร้อน เพราะฉะนั้นความรักของครอบครัวไม่ได้อยู่ที่กฎหมาย แต่อยู่ที่ฝีมือทางจิตวิทยาจะจัดการกัน

¹ คำอภิปรายของดร. สายหยุด แสงอุทัย, นสพ. บางกอกเดลิเมล์ 1 (17 สิงหาคม 2517).

กันเอง เพราะฉะนั้นเรื่องกฎหมายเราควรจะวางมาตรฐานกัน²

บางทีคนนี้อ้างเหตุผลในการแก้ไขกฎหมายก็เพื่อให้กฎหมายไทยมีความทันสมัย
ทัดเทียมนานาประเทศ โดยชี้แจงเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศว่า

ทั้งนี้กฎหมายปัจจุบันให้อ่านาสามีมากกว่าภริยา ซึ่งในต่างประเทศ
หลายแห่งแก้ไขหมดแล้ว โดยเฉพาะแพ่งและพาณิชย์ของไทย ทำให้หญิง
ขาดสิทธิในเรื่องทรัพย์สินถือว่าเป็นการตัดสิทธิ กฎหมายฉบับนี้ได้รับ
อิทธิพลแนวคิดมาจากประเทศยุโรป ซึ่งปัจจุบันนี้ประเทศเหล่านั้น
ได้แก้ไขให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันหมดแล้ว จึงควรบัญญัติรับรองไว้³

บางทีคนนี้ก็มองว่า การให้สิทธิชายและหญิงเท่าเทียมกันทางกฎหมาย
จะนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายบางมาตราที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของสตรีเช่น ปัญหา
โสเภณี ซึ่งเป็นปัญหาสังคมเห็นควรที่จะมีการออกกฎหมายควบคุมการค้าประเวณีอย่าง
เคร่งครัดด้วย "เด็กสาวที่ถูกหลอกและที่สมัครใจมาค้าประเวณีไม่มีกฎหมายควบคุมที่
รัดกุม เห็นควรยกเลิกพระราชบัญญัติปราบโสเภณี พ.ศ. 2503 เสีย"⁴

²สำนักเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
(ชุดที่ 2) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2533), หน้า
621-622.

³คำอภิปรายของนายปรีดี เกษมทรัพย์, นสพ.บางกอกเดลิโทม์ (17
สิงหาคม 2517).

⁴คำอภิปรายของนายธีรพล วัฒนปรีดี, นสพ.ไทยรัฐ 15 (24 พฤษภาคม
2517).

พร้อมกับได้มีผู้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโสเภณีไว้ว่า

ให้มีการจดทะเบียนทำบัตรประจำตัวผู้ค้าประเวณีมีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีแพทย์ตรวจสุขภาพ หากสุขภาพไม่ดีก็ไม่ให้รับแขก ควบคุมโรคติดต่อ และผู้ประกอบการค้าต้องมีคุณสมบัติเช่น ไม่เป็นโรคสุราเรื้อรัง ไม่เป็นโรคติดต่อ ไม่ติดยาเสพติด สถานที่ไม่อยู่ใกล้วัด ใกล้โรงเรียน เป็นต้น⁵

ทั้งนี้เป็นการมองว่า การแก้ไขกฎหมายให้สิทธิชายหญิงเท่าเทียมกันจะส่งผลให้มีการแก้ไขกฎหมายอื่น ๆ ที่ขัดกับรัฐธรรมนูญโดยเร็ว เนื่องจากยังมีบางมาตราที่จำกัดสิทธิสตรีอยู่มาก

2. ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมาย โดยกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่า แม้ว่าการแก้ไขกฎหมายหรือกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานราชการจะไม่ได้เขียนในลักษณะที่ให้หญิงเท่าเทียมกับชาย แต่ในทางปฏิบัตินั้นเชื่อว่าหญิงเท่าเทียมกับชายอยู่แล้วหรือบางที่อาจอยู่เหนือกว่าชายด้วยซ้ำ อีกทั้งหากมีการให้สิทธิทางกฎหมายแก่สตรีเพิ่มขึ้นอีกจะเป็นการทำลายขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคมแต่เดิมของไทย อันอาจจะนำมาซึ่งปัญหาในสังคมขึ้นได้

เห็นได้จากเมื่อมีการประชุมสภาเพื่อลงมติรับรองบทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 มีการเสนอให้ตัดข้อความที่ระบุว่า "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" ออกไป โดยผู้เสนอเกรงว่าการให้อำนาจแก่สตรีทางกฎหมายเพิ่มขึ้นจะเป็นเหตุให้ฝ่ายภริยาเกิดการใช้สิทธิโดยผลการในการจัดการทรัพย์สิน โดยไม่ต้องได้รับคำยินยอมจากสามี อาจเป็นเหตุให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก ดังตอนหนึ่งในคำอภิปรายว่า

⁵ คำอภิปรายของนายเพทาย อมาตยกุล, เรื่องเดียวกัน.

ถ้าภริยามีอำนาจเท่าเทียมกับสามีแล้ว เมื่อสามีออกไปทำงาน
นอกบ้านกลับมาบ้านจะหายไปเพราะภริยานำไปขายก็ได้ หรือสามี
ออกไปทำงานในไร่นากลับมา หมู วัว ที่บ้านอาจถูกภริยาขายหมด
โดยสามีไม่ได้รับรู้จะทำอย่างไร หรือในกรณีฟ้องหย่ากัน ถ้าให้
สิทธิภริยาฟ้องหย่าสามีที่ไปคบชู้กับหญิงอื่นได้ ครอบครัวก็จะแตกแยก
กันหมด^๕

แม้ข้อเสนอดังกล่าวนี้ตกไปเมื่อผลการลงคะแนนเสียงรับรองปรากฏว่า
มติเสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมให้คงข้อความเดิมของร่างรัฐธรรมนูญมาตรา 28 ไว้
แต่ก็มีปฏิกิริยาจากประชาชนบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมายให้ชายและหญิง
มีสิทธิเท่าเทียมกันโดยมีความเห็นว่าจะเป็นการสร้างปัญหาสังคมได้ ดังปรากฏบทความ
ในหนังสือพิมพ์บทความหนึ่งว่า

เมื่อกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้ชายและหญิงเท่าเทียมกันก็ย่อม
มีผลทำให้ต้องแก้กฎหมายต่าง ๆ อีกด้วย เช่น กฎหมายอาญา
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม
ไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม รวมตลอดถึงสิทธิ ความเชื่อ
ในศาสนาอย่างใหญ่หลวง และปัญหาในกรณีต่าง ๆ นั้นมีผลกระทบ
ถึงสภาพจิตใจ ความเป็นอยู่ในครอบครัวและในสังคม ที่ต้องใช้
เวลาและความเข้าใจซึ่งกันและกันมิใช่น้อย คิดหรือเปล่าว่า

---

^๕ คำอภิปรายของพ.อ. สมคิด ศรีสังคม, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา,
หน้า 612-630.

สังคมไทยของเราพร้อมหรือยังที่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบ
เช่นนี้. . .⁷

ทั้งนี้ผู้เขียนอ้างเหตุผลว่าในทางปฏิบัติสตรีก็ได้รับการยอมรับภายใน
ครอบครัวอยู่แล้ว อีกทั้งในบางกรณีสตรีไม่มีความสามารถเหมาะสมพอที่จะกระทำ
ได้เพียงพอ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

ในครอบครัวชายเป็นหัวหน้าครอบครัวจัดการกิจการทุกอย่างใน
ครอบครัว ซึ่งการกระทำเช่นนี้ย่อมได้รับความเห็นชอบจากหญิงซึ่ง
เป็นภรรยาอยู่แล้ว และได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานานหากจะคำนึงถึงทาง
ด้านร่างกาย จิตใจ ความสุขุมคัมภีรภาพ ความอดทนและอื่น ๆ
ระหว่างชายและหญิงแล้ว กิจการบางอย่าง หญิงก็หาอาจทำได้ดี
เท่ากับชายไม่ เช่น ในด้านรับราชการทหาร ถ้าให้หญิงได้ยศถึง
ระดับนายพล สภาพที่กองทัพไหนมีแม่ทัพกำลังตั้งครุฑ ผลในการ
บังคับบัญชาการรบจะออกมาในรูปใด⁸

ฝ่ายเสรีนิยมเองก็ได้กล่าวถึงกระแสการคัดค้านขณะนั้นต่อสถานภาพชาย
ในครอบครัวของสตรี ซึ่งมีผู้คัดค้านว่า "ยกความเป็นใหญ่ให้แล้ว ยังจะมาเรียกร้อง
อะไรอีก"⁹ เป็นความเห็นที่ว่าสังคมให้อำนาจอย่างไม่เป็นทางการแก่สตรีแล้ว นั่นคือ

⁷ สุทัศน์ มยาเศส, "สิทธิสตรีเพื่อใคร" นสพ.สยามรัฐ, 25

(21 กันยายน 2517): 5.

⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹ สัมภาษณ์คุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร, นายกสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย
ระหว่าง พ.ศ. 2517-2522, 20 สิงหาคม 2538.

ในสังคมมีการยอมรับฐานะและบทบาทในทางปฏิบัติต่อสตรี จึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะเรียกร้องสิทธิอย่างเป็นทางการอีก จนอาจกลายเป็นการเรียกร้องขอในสิ่งที่เป็นไปได้ หรือเป็นความต้องการได้ในสิ่งที่นอกเหนือลักษณะธรรมชาติของสตรี ดังคำให้สัมภาษณ์ของ รศ. วิมลศิริ ช่านาญเวช ตอนหนึ่งว่า

หม่อมเสนียนี้หัวเราะเยาะคุณหญิงสุภัทราว่า อยากมีหมวด เพราะ
ว่าในความรู้สึกของท่านแล้ว ท่านเองก็ยกย่องให้เกียรติคุณหญิง
อย่างเต็มที่อยู่แล้ว จนใคร ๆ ก็เรียกท่านว่าเป็นซูสีไทเฮา เอาอะไร
เอาได้ สิ่งอะไร สิ่งได้ แล้วมาเรียกร้องอะไรอีก¹⁰

นอกจากนี้ มีความเห็นว่า เป็นข้อเรียกร้องของสตรีที่เดือดร้อนจากการ
มีทรัพย์สินมาก แต่ไม่มีอำนาจในการจัดการกับทรัพย์สินนั้นเพราะมีสามีอันได้แก่สตรี
ชั้นสูงและชั้นกลางระดับสูง จึงได้ดิ้นรนหาทางออกโดยไม่คำนึงว่าการแก้ไขกฎหมาย
ในเรื่องการจัดการทรัพย์สินนั้นจะมีผลกระทบกระเทือนต่อเอกภาพของครอบครัวอื่น ๆ
หรือไม่¹¹ หรือมองว่าสตรีที่ทำการเรียกร้องนี้ เกิดจากการมีปัญหาส่วนตัวเฉพาะตน
หรือตั้งมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยเปรียบเปรยว่า เป็นพวกที่ "เมื่อปากท้องอึดก็คิดฟุ้งซ่าน" นั้น
ก็คือพวกที่มีการศึกษา มีการทำงาน มีทรัพย์สินเงินทอง มีสามีเป็นใหญ่เป็นโต ตลอด
จนมีตำแหน่งในหน้าที่การงานสำคัญ ๆ เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจเรื่องสิทธิสตรีที่

¹⁰ สัมภาษณ์รองศาสตราจารย์วิมลศิริ ช่านาญเวช, อดีตอุปนายกสมาคม
บัณฑิตสตรีทางกฎหมาย, 29 มิถุนายน 2538.

¹¹ วิมลศิริ ช่านาญเวช, "สิทธิสตรีตามรัฐธรรมนูญ," ว.สิทธิเสรีภาพ 1
(2517): 8.

ไม่เท่าเทียมชายในเรื่องมรดกบ้าง สามีมีเมียน้อยบ้าง ดังนั้นจึงต้องออกมาดำเนิน การเรียกร้องขอความร่วมมือกับบุคคลอื่น โดยใช้ข้ออ้างว่ากระทำเพื่อเป็นการ ปลดปล่อยสตรีมาบังหน้า¹² ทั้งนี้เชื่อว่าน่าจะเกิดจากปัญหาส่วนตัวของสตรีที่เป็นแกนนำ การเรียกร้องมากกว่าจะตั้งใจช่วยเหลือสตรีอย่างแท้จริง ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

สตรีที่มาสนใจบทบัญญัติเหล่านี้ เข้าใจว่าน่าจะเป็นผู้ที่ผ่านชีวิตสมรส มาเป็นเวลานาน จนกระทั่งความรักเริ่มจืดจาง หรือมีละนั้นก็มิฐานะ ดีและมั่งคั่ง ชักจะมองเห็นทรัพย์สินมีค่ามากกว่าความรักและชีวิตสมรส จึงเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการจัดการสินบริคณฑ์และพยายามที่จะชี้ให้ สตรีส่วนมากเห็นคล้อยตามว่า ระเบียบของครอบครัวที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายกลายเป็นแอกอันหนักหรือเป็นความไม่ยุติธรรมอย่างร้ายแรงจำ เป็นจะต้องช่วยกันปลดออก เพราะถ้าหากจะหาเหตุไม่ปกติส่วนตัวใน ครอบครัวมาเป็นข้ออ้าง ก็อาจไม่ศักดิ์สิทธิ์หรือชักจูงให้สตรีอื่น ๆ ที่ มิได้อยู่ในฐานะเช่นนั้นร่วมมือได้เพียงพอ¹³

ทั้งนี้ฝ่ายเสรีนิยมเองก็ยอมรับในจุดที่ว่า ผู้เรียกร้องบางท่านมีฐานะดี จึงกลายเป็นเป้าการโจมตีว่า เป็นข้อเรียกร้องของสตรีที่มีฐานะดี เป็นห่วงทรัพย์สิน ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร ตอนหนึ่งว่า "คุณหญิงสุภัทรา บังเอิญที่

¹² ทัศนะของ ม.ร.ว. พัฒนไชย ไชยยันต์, เดลินิวส์ (3 กรกฎาคม 2516).

¹³ เพชร บ้านแหลม, "ข้อเรียกร้องของแนวร่วมปลดแอกสตรีไทย," สยามรัฐ 24 (25 กุมภาพันธ์ 2517): 5.

ท่านเป็นคนมีเงิน เลยถูกโจมตีมากกว่า มีเงินก็เลยคิดเรื่องเงิน ไปมองท่านอย่างนั้น¹⁴

นอกจากนี้ยังมีทัศนะว่าการเรียกร้องขอความเป็นธรรมในสังคมให้แก่สตรีนั้น ควรจะมีการศึกษาปัญหาให้รอบคอบและปัญหาที่ควรจะเรียกร้องมากที่สุดคือ ปัญหาด้านแรงงาน และการศึกษาของสตรี ดังที่ "สนททะเล" ผู้สนใจประเด็นด้านสิทธิสตรีท่านหนึ่ง ได้แสดงความเห็นในบทความเรื่อง "สิทธิของข้างเท้าหลัง" กรณีประเด็นด้านแรงงาน ตอนหนึ่งว่า

สิทธิสตรีที่สำคัญกว่านี้ไม่ค่อยมีคนพูดถึง คือสิทธิในการดิ้นรนให้หลุดจากการถูกเอาเปรียบในด้านแรงงานและการศึกษา ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า แรงงานของสตรีนั้นไม่ว่าในวิชาชีพหรืออาชีพสาขาใด ๆ ก็ตาม จะต้องถูกกดให้ต่ำกว่าแรงงานของบุรุษเพศเสมอไป โดยไม่คำนึงว่าหญิงต้องแบกภาระหน้าที่ต้องเลี้ยงดูบุตรหรือให้ความอุปการะบิดามารดาที่แก่ชรา ซึ่งสังคมไทยดั้งเดิมจนบัดนี้สตรีเป็นผู้มีความเอาใจใส่ใยดีในครอบครัวและบุพการีมากกว่าบุรุษเพศแต่ไหนแต่ไรแล้ว¹⁵

สำหรับด้านการศึกษาของสตรี "สนททะเล" ได้แสดงความเห็นว่า สังคมยังไม่เปิดกว้างและให้โอกาสแก่สตรีมากนัก ซึ่งประเด็นนี้ สตรีได้รับความเดือดร้อนมากกว่าเรื่องข้อบังคับทางกฎหมาย ดังความว่า

¹⁴ สัมภาษณ์คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร, นายกสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ระหว่าง พ.ศ. 2517-2522, 20 สิงหาคม 2538.

¹⁵ สนททะเล (นามแฝง), "สิทธิของข้างเท้าหลัง," ขบวนการดอกไม้บาน, หน้า 43-44.

ในด้านการศึกษานั้น สตรีเพศถูกเอาเปรียบมาตั้งแต่วัยเด็ก ดังจะเห็นในครอบครัวที่ยากจนส่วนมาก มักจะเลือกให้ผู้ชายมีโอกาสได้เล่าเรียนในชั้นสูงขึ้นมากกว่าลูกสาว โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการเรียนของลูกสาวประกอบด้วย เห็นแต่ว่าลูกชายจะเป็นผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวในอนาคตย่อมจะต้องส่งเสริม แม้จนกระทั่งชายไร้นามาให้เรียนก็ยินดี อคตินี้ฝังรากลึกในสังคมจนแก้ไขไม่หาย ทำให้สตรีถูกกดอยู่ในสภาพเป็นผู้ใช้แรงงานในการเลี้ยงชีพ ตลอดจนไม่มีโอกาสได้เลื่อนวิถะฐานะของตนเพื่อความดีขึ้นอย่างบุรุษ

สิทธิสตรีในประเภทนี้ต่างหากที่เราควรจะเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากสังคมมากกว่าเรื่องอื่น ๆ^{1๘}

ผลการดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีตามแนวคิดเสรีนิยม

แม้ว่าการเรียกร้องสิทธิสตรีของฝ่ายเสรีนิยมจะมีปฏิกิริยาจากสังคมทั้ง 2 ด้าน ดังกล่าวมาแล้ว แต่ในการดำเนินงานนั้นประสบความสำเร็จพอสมควร มีการแก้ไขกฎหมายบางมาตรา ให้สิทธิแก่สตรีตามกฎหมายเพิ่มขึ้นตามข้อเรียกร้องของฝ่ายเสรีนิยม กล่าวคือ

1. ทำให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยให้ระบุถึงความมีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งชายและหญิง จากการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของบรรดานักศึกษา ประชาชนทั่วไป เมื่อปี พ.ศ. 2516 เป็นผลให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2517 โดยสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิสตรี บัญญัติไว้ใน หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 28 ความว่า

^{1๘} เรื่องเดียวกัน.

บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ อันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบท
บัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

2. ทำให้มีการแก้ไขกฎหมายบางอย่างเพื่อให้สตรีได้รับสิทธิเสมอ
ภาค โดยมีบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 236 บัญญัติไว้ว่า

ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือ
บัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่ง
ต้องไม่เกิน 2 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้มิให้นำบทบัญญัติมาตรา
28 วรรค 2 มาใช้บังคับ

นั่นหมายความว่า เป็นการกำหนดให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ต้องแก้ไข
กฎระเบียบ ข้อบังคับที่ขัดกับรัฐธรรมนูญ ให้เสร็จภายใน 2 ปี นั่นคือ ภายในวันที่ 7
ตุลาคม 2519 ในที่สุดได้มีการแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วย
ราชการให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ดังนี้

- กระทรวงกลาโหม เป็นกระทรวงแรกที่ประกาศยกเลิกระเบียบที่กำหนด
ให้นายทหารหญิง ได้รับยศสูงสุดแก่นายพันโท ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นไป นาย
ทหารหญิงที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมอาจได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลได้

- กระทรวงมหาดไทย ยกเลิกข้อบังคับว่าด้วย มิให้แต่งตั้งสตรีเข้ารับ
ราชการบางตำแหน่งในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2512
ฉบับลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2512 เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีเป็นปลัดอำเภอได้ อันจะ
เป็นบันไดขั้นแรกก้าวไปสู่การเป็นนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด และให้สิทธิ
แก่สตรีเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ มาตรา

12 ซึ่งระบุดุคนสมบัติของผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นผู้อยู่ใหญ่บ้าน ข้อ 1 เดิมว่า "เป็นชาย
เจ้าบ้านมีสัญชาติไทย" เปลี่ยนเป็น "เป็นเจ้าบ้านมีสัญชาติไทย" และ ในกรมที่ดิน
ได้มีการแก้ไขให้สตรีดำรงตำแหน่งพนักงานที่ดินได้ทุกตำแหน่ง

นอกจากนี้เรื่องสิทธิในการใช้นามสกุล กฎหมายกำหนดให้หญิงมีสามีใช้
นามสกุลของสามีตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 "หญิงมีสามี
ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี" ซึ่งทางคณะรัฐมนตรีมีมติให้ตีความตามกฎหมายนี้* เมื่อวันที่
15 กรกฎาคม 2518 ว่ามิใช่เป็นหน้าที่ที่จะต้องใช้นามสกุลของสามี¹⁷ และหญิงม่าย
โดยความตายของสามี จะใช้สกุลของสามีต่อไปหรือจะกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนก็ได้

- กระทรวงยุติธรรม ยกเลิกกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2502)
ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2497 เปิด
โอกาสให้สตรีเป็นผู้พิพากษาในศาลสูงและศาลอื่นๆ เพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งมีผู้พิพากษาหญิง
เฉพาะในศาลคดีเด็กและเยาวชน¹⁸ และให้ยกเลิกกฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2504)
ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2503 เปิดโอกาส
ให้สตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการอัยการได้¹⁹

*สิทธิในการใช้นามสกุลตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 เคยมี
การวินิจฉัยโดยคณะกรรมการร่างกฎหมายที่ประชุมใหญ่ของสำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกาว่า คำว่า "ให้ใช้" เป็นการบังคับ อย่างไรก็ตามในขณะนั้นเรื่องนี้ยังไม่มีคำ
พิพากษาของศาลฎีกาตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐาน

¹⁷ สภาสตรีแห่งชาติ, ข่าวสารสภาสตรีแห่งชาติ (ตุลาคม 2518) : 2.

¹⁸ "กฎกระทรวงฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2518)" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92
ตอน 137 วันที่ 22 กรกฎาคม 2518.

¹⁹ "กฎกระทรวงฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2518)" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92
ตอน 224 วันที่ 1 พฤศจิกายน 2518.

- กระทรวงการต่างประเทศ ยกเลิกระเบียบที่กำหนดให้หญิงที่มีสามี ต้องได้รับความยินยอมจากสามีในการขออนุญาตหนังสือเดินทางไปต่างประเทศ เพียงแต่มี ผู้รับรองค่าประกันการเดินทางเหมือนผู้ที่ประสงค์จะเดินทางทั่ว ๆ ไปก็เพียงพอแล้ว นอกจากนี้สตรีเริ่มได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต โดยมีสตรีคนแรก ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเอกอัครราชทูตประจำกระทรวงคือ คุณอัมพา ภักทรนาวิก²⁰

3. ทำให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะ การแก้ไขกฎหมายครอบครัวภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ทางรัฐบาลก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการชั้นมาชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสนอไปยัง สภาผู้แทนราษฎรและเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2519 ที่ประชุมสภาผู้แทนฯ ได้ลงมติรับ หลักการและแต่งตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยคณะกรรมการทั้งหมด 35 คน เป็นหญิง 9 คน²¹ เพื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ เสร็จทันตามกำหนดเวลา ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมา- ภิไธยให้ใช้เป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2519 แต่เนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมือง ภายในอยู่ในระยะวุ่นวายทางการเมือง เนื่องจากเกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ในเดือนตุลาคม 2519 จึงทำให้ยังไม่มีมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งฯ จนเมื่อ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงได้มีการประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับใช้สมบูรณ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้มีความ แตกต่างจากฉบับเดิมที่สำคัญ เช่น

²⁰ อรุณี ตริรัตน์ประยูร, "ขบวนการเรียกร้องสิทธิของสตรีไทย," ว.ข่าวสารสมาคมไทย-อเมริกัน 7 (พ.ศ. 2518): 12-13.

²¹ สุกัทรานา สิงหลกะ, สิทธิสตรี : ประวัติและวิวัฒนาการของการเรียกร้อง สิทธิสตรีไทย, หน้า 162-163.

1. การหมั้น

เดิม ชายอายุ 17 ปี หญิงอายุ 15 ปี จะทำการหมั้นได้แต่ต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณี

ใหม่ ชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ จะทำการหมั้นได้แต่ต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณี

2. เงื่อนไขแห่งการสมรส

เดิม ชายอายุ 17 ปี หญิงอายุ 15 ปี จะทำการสมรสได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณี

ใหม่ ชายและหญิงอายุ 17 ปี บริบูรณ์ จะทำการสมรสได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณี

และถ้ามีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนอายุดังกล่าวได้ ผู้เยาว์ร้องขอศาล ถ้าไม่มีผู้มีอำนาจให้ความยินยอม หรือมีแต่ไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอมได้

เดิม เวลาไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน หลังจากการสิ้นสุดของการสมรส ห้ามหญิงสมรสใหม่ เว้นแต่

1. มีบุตรเกิดในระหว่างนั้น
2. สมรสกับคู่หย่าเดิม
3. มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

ใหม่ เวลาไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน หลังจากการสมรสสิ้นสุดลง ห้ามหญิงสมรสใหม่ เว้นแต่

1. คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น
2. สมรสกับคู่สมรสเดิม
3. มีใบรับรองแพทย์ว่ามีได้มีครรภ์
4. มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา

เดิม กำหนดให้สามีเป็นหัวหน้าผู้ครองในการเลือกถิ่นที่อยู่

ใหม่ ให้สิทธิแก่ภริยา ในการประกอบอาชีพและวิชาชีพเป็นอิสระมากขึ้น และมีภูมิลำเนาของตนเองได้ตามความเหมาะสม

ถ้าสามีต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน นอกจากนั้นยังให้ความคุ้มครองคู่สมรสฝ่ายหนึ่งที่เกิดอุบัติเหตุได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

4. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

เดิม ทรัพย์สินของคู่สมรสถ้าไม่ระบุว่าเป็นสินส่วนตัวให้ถือว่าเป็นสินสมรส ดอกผลจากสินส่วนตัว ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรสให้ถือเป็นสินเดิมและสินสมรส

ใหม่ ทรัพย์สินถ้าไม่ระบุว่าเป็นสินสมรสให้ถือเป็นสินส่วนตัว ส่วนดอกผลอันเกิดจากสินส่วนตัวของคู่สมรสให้ถือเป็นสินสมรส และทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนการสมรสให้ถือเป็นสินส่วนตัว

5. อำนาจในการจัดการสินส่วนตัว

เดิม สามีเท่านั้นที่มีอำนาจจัดการได้ แต่ภริยาต้องขอความยินยอมจากสามี

ใหม่ ต่างฝ่ายต่างมีอำนาจจัดการเองได้

6. อำนาจในการจัดการสินสมรส

เดิม นอกจากจะมีสัญญาก่อนสมรสไว้เป็นอย่างอื่น สามีเป็นผู้จัดการสินสมรส

ใหม่ ถ้าไม่มีสัญญาก่อนสมรสกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น สามีภรรยาเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกัน

7. เหตุฟ้องหย่า

เดิม ภริยามีคู่ สามีฟ้องหย่าได้

ใหม่ สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทนภริยา หรือภริยามีคู่ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

8. ค่าสินไหมทดแทน

เดิม เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันโดยภริยามีผู้ สามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทน จากภริยาและชายชู้

ใหม่ เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุหย่าในมาตรา 1416 (1) ภริยาหรือสามี มีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยา และจากหญิงอื่นหรือชายชู้ แล้วแต่กรณี

เดิม สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ล่วงเกินภริยาในทำนองชู้สาวก็ได้

ใหม่ สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ล่วงเกินภริยาในทำนองชู้สาว และภริยา จะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผย เพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับ สามีในทำนองชู้สาวก็ได้

9. การแบ่งทรัพย์สินเมื่อหย่ากัน

เดิม เมื่อหย่ากัน ชายและหญิงได้รับส่วนแบ่งสินสมรสเท่ากัน เว้นแต่ฝ่ายใดมีสินเดิมฝ่ายเดียว ให้ได้ส่วนแบ่งสองส่วน และฝ่ายที่ไม่มีสินเดิมได้หนึ่งส่วน

ใหม่ เมื่อหย่ากัน ชายและหญิงได้รับส่วนแบ่งสินสมรสเท่ากัน

10. อำนาจของบิดามารดาและบุตร

เดิม อำนาจปกครองบุตรอยู่กับบิดา

ใหม่ อำนาจปกครองบุตรอยู่กับบิดามารดา²²

จากผลการดำเนินงานดังกล่าว นับว่าเป็นความสำเร็จที่น่าพอใจ ที่ สตรีสามารถได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นหลายประการจากเดิม ทั้งนี้ความสำเร็จดังกล่าวมีปัจจัย มาจากการเรียกร้องสิทธิสตรีของฝ่ายเสรีนิยม ซึ่งมีแนวความคิดที่สอดคล้องกับ

²² หนังสือวิวัฒนาการสุรณ ที่ระลึกงานฉลองครบรอบ 20 ปี

สภาสตรีแห่งชาติ 12 พฤษภาคม 2520 ใน สิทธิสตรี: ประวัติและวิวัฒนาการ, หน้า 164-167.

บรรยากาศทางการเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งให้เสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ด้วยสถานการณ์ความตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญด้านสิทธิและความเสมอภาคกัน อีกทั้งแรงผลักดัน จากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งให้ความสำคัญต่อปัญหาสตรีด้วยเช่นกัน เป็นเหตุให้ฝ่ายรัฐบาลยอมโอนอ่อนตามข้อเรียกร้องของฝ่ายเสรีนิยมแม้จะมีบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงาน และข้อเรียกร้องของกลุ่มสตรีเสรีนิยมดังกล่าวก็ตาม

ปฏิบัติการต่อการเรียกร้องสิทธิสตรีของกลุ่มสังคมนิยม

การเรียกร้องสิทธิสตรีของกลุ่มนี้ เป็นการแก้ไขปัญหาสังคมด้วยแนวทางของสังคมนิยมโดยเชื่อว่า แนวคิดนี้จะทำให้เกิดความเสมอภาคอย่างแท้จริงได้ ซึ่งการดำเนินงานของกลุ่มนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมทั่วไป ดังนี้

1. ฝ่ายที่เห็นด้วยและให้การสนับสนุน ได้แก่ นักนิสิต นักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อได้รับรู้แนวคิดและเป้าหมายแล้วก็ได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเสมอภาคด้วย ซึ่งไม่เพียง นักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ยังมีนักเรียนจำนวนหนึ่งให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของวนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์ อดีตสมาชิกกลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์ได้กล่าวถึงการทำกิจกรรมขณะเป็นนักเรียนของตน ตอนหนึ่งว่า

กระแสดอนนั้นมาจากในมหาวิทยาลัย จำได้ว่าตอนนั้นมีนักศึกษาเดินมาที่หน้าโรงเรียน ให้นักเรียนเข้าไปร่วม ตอนนั้นมีหลายโรงเรียนเริ่มออกมาแล้ว พี่อยู่ ม.ศ.4 โดดเรียนไปเลย เข้าร่วมกับพวกเขา²³

²³สัมภาษณ์ วนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์, อดีตสมาชิกกลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์,

ซึ่งการเข้าร่วมในครั้งนั้นส่งผลให้เมื่อเข้าสู่การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี

2. ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย โดยมองว่า กลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลมาจากคอมมิวนิสต์ ที่ต้องการมุ่งทำลายสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้เกิดจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิสตรีตามแนวคิดสังคมนิยมของบรรดานิสิต นักศึกษา และปัญญาชนได้สร้างความหวาดกลัวและหวาดระแวงแก่ฝ่ายผู้มีอำนาจในรัฐบาล และกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์หากการเคลื่อนไหวดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องมาจากในช่วงต้นปี 2518 เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศแถบอินโดจีน เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะทั้งในประเทศเวียดนาม กัมพูชาและลาว ทำให้กลุ่มผู้นำที่เคยมีอำนาจในการปกครองและกดขี่เอาเปรียบประชาชนต้องอพยพหลบหนีออกจากประเทศ จากสภาพการสูญเสียอำนาจและผลประโยชน์อันมหาศาลของผู้นำในประเทศเพื่อนบ้าน และสถานการณ์ภายในประเทศไทยเองที่เหล่าบรรดานิสิต นักศึกษาปัญญาชนทั่วไปมีบทบาทชดกับอำนาจและผลประโยชน์ของพวกเขา รวมทั้งกระแสการเผยแพร่แนวความคิดสังคมนิยมที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในหมู่ปัญญาชนทั้งหลาย และเรื่องราวการต่อสู้ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่ประสบผลสำเร็จในประเทศอื่น ๆ จนสามารถเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองในประเทศนั้น ๆ ได้สร้างภาพความน่าสะพึงกลัวให้แก่บรรดาผู้มีอำนาจของรัฐด้วยเกรงว่าฐานะของตนอาจสิ้นคลอน และอาจตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นภายในประเทศแถบอินโดจีนเหล่านั้น

สถานการณ์เหล่านี้ทำให้กลุ่มผู้นำที่มีอำนาจได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องหาทางแก้ไขและป้องกันมิให้เหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นในประเทศไทยได้ จึงต้องหาวิธีการตอบโต้โดยการปราบปรามกลุ่มที่นิยมแนวคิดอันจะเป็นภัยแก่พวกเขา

การที่แนวคิดเรียกร้องสิทธิสตรีมีการดำเนินงานเข้าร่วมกับการต่อสู้ทางการเมืองโดยมีเป้าหมายการต่อสู้และความต้องการของกลุ่มคือ การปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากการกดขี่ขูดรีดทางเพศและทางชนชั้น²⁴ โดยการนำการต่อสู้ทางเพศไปขึ้นต่อการต่อสู้ทางชนชั้น โดยเฉพาะกรรมกรหญิง การเขียนหนังสือเรียกร้องสิทธิสตรีแนวสังคมนิยมดังกล่าวมาแล้ว ทำให้การเคลื่อนไหวต้องถูกตอบโต้จากฝ่ายผู้สูญเสียผลประโยชน์ไปพร้อมกับแนวร่วมการต่อสู้ทางการเมืองด้วย การตอบโต้ส่วนใหญ่จากฝ่ายอนุรักษนิยมซึ่งมีความคิดเห็นว่าการเคลื่อนไหวของเหล่าบรรดานิสิต นักศึกษา ปัญญาชนนี้เป็นอันตรายต่อบ้านเมือง และเป็นการกระทำของพวกคอมมิวนิสต์ที่ต้องการจะทำลายระบอบการปกครอง โศคนล้มสถาบันพระมหากษัตริย์

ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มแนวคิดสังคมนิยม โดยเชื่อว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการกระทำที่อันตรายต่อบ้านเมือง เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของพอ. สุกสาย หัสติน ผู้ควบคุมกลุ่มกระต๊องแดงในนิตยสารฉบับหนึ่งกล่าวถึงเหตุผลและเป้าหมายของการตั้งกลุ่มกระต๊องแดงว่า

เพราะการปฏิบัติการของนักศึกษา ซึ่งนำขบวนการต่อสู้โค่นล้มรัฐบาลเผด็จการเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ระยะเวลาหลัง ๆ นี้ นักศึกษาได้เปลี่ยนทิศทางและต้องการรวบอำนาจ เราทราบด้วยว่าคอมมิวนิสต์กำลังพยายามแทรกแซงพวกนี้ และตอนนั้นรัฐบาลก็อ่อนแอในการบริหารประเทศ นับเป็นจุดอันตรายที่สุดของไทยเรา เราเชื่อมั่นและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และภูมิใจในประเทศของ

²⁴ ฤดี เรืองชัย, ปัญหาและแนวทางการต่อสู้ของผู้หญิง, หน้า 3.

เรา แต่เมื่อมีสิ่งปรากฏขึ้นมาทำนองว่ามีประชาชนบางคนพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้ เราก็ต้องต่อต้าน. . .²⁵

การต่อต้านมีนานาวิธี เช่น การตีพิมพ์หนังสือเผยแพร่แนวคิดที่คัดค้านความคิดของพวกนักศึกษา ปัญญาชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนังสือของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สิทธิศาสตร์ เช่น สู่สังคมใหม่ อนาคตของประเทศไทย ของดร.สมสมัย รักรวิจิตร ความผิดพลาดของนายหมา ของพ.ต.อ.วิศิษฐ์ เดชกุญชร เป็นต้น นอกจากนี้ได้เกิดกลุ่มที่มีการปฏิบัติงานแบบตอบโต้ทางความคิด เช่น กลุ่มนวพล กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ชมรมวิทยุเสรี กลุ่ม นน.ปช. (แนวร่วมนักศึกษาประชาชน) ศูนย์อาชีวะเสรี กลุ่มประชาชนพิทักษ์ชาติไทย และกลุ่มที่ใช้กำลังเข้าตอบโต้อย่างกลุ่มกระต๊องแดง เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้มีความเห็นว่าการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ปัญญาชน นั้นได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากพวกคอมมิวนิสต์ที่ต้องการจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไทยใหม่ไม่มีการแบ่งชนชั้นทุกคนมีความเสมอภาคเท่ากันหมด ซึ่งต่างไปจากโครงสร้างของสังคมไทยเดิมที่กลุ่มต่อต้านสังคมนิยมมีความเห็นว่าการโครงสร้างของสังคมไทยขึ้นอยู่กับรากฐานสองประการคือ วัตถุประสงค์²⁶ ใครก็ตามคิดทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นั้นถือว่าเป็นมารมิใช่มนุษย์ จะต้องทำการปราบปรามให้หมดไปเพื่อปกป้องประเทศชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยถึงกับมีการเสนอว่า "การฆ่าพวกซ้ายหรือพวกคอมมิวนิสต์ไม่บาป" เพราะเป็นการฆ่ามาร ไม่ถือว่าเป็นบาปให้ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนไทยที่จะต้องทำ การฆ่านั้นหากเป็นการฆ่าเพื่อประเทศชาติแล้วแม้จะเป็นบาปแต่ก็ได้บุญในแง่ของการป้องกันประเทศจากศัตรูมากกว่าที่จะได้บาป

²⁶"นวพล. . . เร่อกมาจากขวา," ประชาชาติ 2 (7 สิงหาคม 2518): 25

จากการที่การดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีของฝ่ายสังคมนิยมขยายการเคลื่อนไหวสู่กลุ่มชนชั้นกรรมกรหญิงในโรงงานต่าง ๆ อันเนื่องมาจากแนวคิดสังคมนิยมที่ว่า การเคลื่อนไหวนั้นจะต้องเข้าร่วมกับมวลชนส่วนใหญ่ที่ได้รับความเดือดร้อนที่แท้จริง มวลชนส่วนใหญ่ก็คือกลุ่มคนระดับพื้นฐานในสังคมอาทิ กรรมกร ช่างนา เป็นต้น ดังนั้นการดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีก็ได้ขยายบทบาทไปช่วยเหลือกรรมกรโรงงานด้วยเช่นกัน ซึ่งนักศึกษาที่เข้าไปช่วยเหลือกรรมกรนั้นก็มิใช่นักศึกษาจำนวนหนึ่งได้หยิบยกเอาปัญหาการกดขี่ทางเพศ ด้านค่าจ้าง สวัสดิการ มาชูประเด็นเรียกร้องต่อนายทุน นายจ้าง โดยนักศึกษาเหล่านั้นเข้าไปช่วยเหลือให้ค่าปรับทางด้านข้อปฏิบัติ ตามกฎหมาย การร่างข้อเรียกร้องต่อนายจ้าง ซึ่งก่อให้เกิดกระแสการคัดค้านกิจกรรมของนักศึกษา ดังคำให้สัมภาษณ์ของวนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์ ตอนหนึ่งว่า

กระแสการโจมตีขณะนั้นมีแน่นอน นายจ้างไม่เห็นด้วย นักการเมือง รัฐบาล อาจารย์ พวกไม่เห็นด้วยจะเยอะ เขาอยู่ในความคิดเก่า นักศึกษาต้องเรียนอย่างเดียว เรียนให้จบ จบแล้วก็ไปทำงาน นักศึกษาไม่ควรทำไปเรียนดีกว่า นั่นคือหน้าที่ของนักศึกษา²⁷

นอกจากแนวความคิดสู่เป้าหมายหลักจากฝ่ายรัฐบาลและการลงสู่กลุ่มกรรมกร ถูกคัดค้านจากฝ่ายรัฐบาลแล้ว ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานภายในกลุ่มสังคมนิยมเองด้วย ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มเองก็ยอมรับถึงข้อเสียในการดำเนินงานว่า "กลุ่มผู้หญิงมักจะไปวิพากษ์ การกดขี่ทางเพศ พวกกันเองมากเกินไปด้วยซ้ำ สมัยนั้นผู้ชายกระดุกกระดิกตัวไม่ได้เลย"²⁸ ถึงกับมีบางท่านที่เคยสนับสนุนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี แต่ไม่อาจยอม

²⁷ สัมภาษณ์วนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์, อดีตสมาชิกกลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์, 11 มีนาคม 2538.

²⁸ สัมภาษณ์ประพิพรรณ สุธงษ์เกียรติ, อดีตหัวหน้าพรรคพลังสามัคคี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 7 มีนาคม 2538.

รับแนวคิดในการวิพากษ์พวกกันเอง ก็ต้องถอยออกนอกกลุ่ม ดังคำให้สัมภาษณ์ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา ตอนหนึ่งว่า

พวกผู้หญิงจะก่อกระแสวิพากษ์รักเสรี วิพากษ์ความคิดกดขี่ในขบวนการ เป็นเรื่องใหญ่มาก พยายามเกณฑ์คนมานั่งศึกษาโลกทัศน์ ชีวทัศน์ ใหม่ แล้วก็วิพากษ์กัน ทะเลาะกัน มันลามไปเรื่องอื่นด้วย ขนาดเรานะซึ่งตั้งใจให้กับการต่อสู้แล้วนะยังถอยเลย ถอยจากกลุ่มผู้หญิงนะ ออกมาเลยเพราะทนไม่ไหว ขนาดบางคนที่เคยสนับสนุนอย่างดีมากก็ ต้องถอยออกมาเพราะถูกวิพากษ์²⁰

และมีความเห็นว่าการเข้มงวดมากเกินไปเป็นเรื่องที่ไม่ได้มาจากสำนักของคนกลุ่มใหญ่ เป็นการเสียเวลา เสียความคิด และเสียความสามัคคีของกลุ่มมากกว่า ดังคำให้สัมภาษณ์ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา ตอนหนึ่งว่า

การมาอบรมชีวทัศน์เยาวชน เกิดความคิดชีวทัศน์เหล่านี้ แล้วมาไล่ตามจับผิดผู้ชาย หรือจับงานเพื่อมวลชน ฉันต้องเป็นกรณีเหล็ก ต้องไม่มีแพน ต้องไม่มีความรัก เรียกร้องตัวเองสูง ซึ่งเรารู้สึกว่า มันกลายเป็นมนุษย์หุ่นยนต์ไปแล้ว พี่เองไม่เห็นด้วย³⁰

ซึ่งความเห็นที่ขัดแย้งกันเหล่านี้มีส่วนผลักดันให้เกิดการแตกแยกภายในกลุ่ม และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานใดๆ ไม่อาจทำได้สะดวกนัก เนื่องจากมีฝ่าย

²⁰ สัมภาษณ์จิระนันท์ พิตรปรีชา, อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 4 พฤษภาคม 2538.

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

ที่คอยวิพากษ์อยู่ตลอดเวลา และมีจะนำเอาเรื่องต่าง ๆ มาเกี่ยวโยงเข้าหาปัญหา การกดขี่ทางเพศ ดังคำให้สัมภาษณ์ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ที่กล่าวถึงความขัดแย้งใน การดำเนินงาน ตอนหนึ่งว่า

คนที่ทำงานเกี่ยวกับประชาชน ต้องการแนวร่วม ต้องการคน
สารพัดชนิดมาร่วมกันเพื่อจะมาต่อสู้ คล้ายกับรวมพลังกัน ในขณะที่
พวกนักทฤษฎีทั้งหลายไม่ต้องทำงานเหล่านี้ เพราะฉะนั้นจะทำได้ทุกคน
ไปหมดโดยไม่ต้องกลัวว่า เราจะเสียพวกหรือเปล่าอะไรอย่างนี้ นี่คือ
ความขัดแย้ง³¹

งานเขียนของกลุ่มสังคมนิยม ก็มีการวิพากษ์วิจารณ์กัน อาทิ งานบทกวีชื่อ
"อหังการณ์ของดอกไม้" ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ถูกโจมตีว่า เป็นงานที่ยังไม่หลุด
พ้นจากระบบเก่าคือศักดินา ดังที่จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้กล่าวถึงกระแสการโจมตี
บทกวีของเธอว่า

มีการวิพากษ์ว่าเป็นความคิดที่ยังไม่หลุดพ้นจากระบบศักดินา ล้าหลัง
เพราะเปรียบผู้หญิงเป็นดอกไม้ ตรงดอกไม้เป็นหนามแหลม³²

ซึ่ง จิระนันท์ ก็ได้อธิบาย โต้กลับว่า "เป็นเรื่องของวรรณศิลป์ การจะ
โน้มน้าวผู้คนนี้ จะใช้คำที่อ้อ ๆ ได้อย่างไร"³³ พร้อมกันนี้ จิระนันท์ เองก็ไม่เห็นด้วย
กับแนวคิดของ ฤดี เรืองชัย นักเขียนสตรีแนวสังคมนิยมอีกผู้หนึ่งที่วิจารณ์ว่ากระโปรง

³¹ เรื่องเดียวกัน.

³² เรื่องเดียวกัน.

³³ เรื่องเดียวกัน.

คือสัญลักษณ์ของการกดขี่ทางเพศ ผู้หญิงก้าวหน้าต้องนั่งกางเกง โดยจิระนันท์กล่าวว่า "มันเป็นเรื่องไม่เกี่ยวกันเลย ทำให้รู้สึก อย่าไปยุ่งด้วยดีกว่า"³⁴

ผลการดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีตามแนวคิดสังคมนิยม

การเรียกร้องของฝ่ายสังคมนิยมต้องประสบกับอุปสรรคในการดำเนินงาน เนื่องจากแนวความคิดสังคมนิยมมีลักษณะที่ท้าทายอำนาจของรัฐและจากสถานการณ์ภายในประเทศเพื่อนบ้านรอบ ๆ ไทยที่ฝ่ายรัฐบาลต้องสูญเสียอำนาจให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทำให้รัฐบาลต้องเร่งแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างความรู้สึกที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศจากการเคลื่อนไหวของฝ่ายสังคมนิยม และจำเป็นต้องทำการปราบปรามเพื่อรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของฝ่ายสังคมนิยมต้องลดบทบาทลงหลังจากมีการปฏิรูปการปกครองประเทศโดยพันเอก สวัสดิ์ ชลออยู่ เมื่อพ.ศ. 2519 มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 ยกเลิกรัฐสภา พรรคการเมือง ฯลฯ แต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียรขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้น โดยมีนโยบายที่สำคัญคือ การปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้ฝ่ายสังคมนิยมบางคนถูกจับ บางคนก็ต้องหลบเข้าป่าเพื่อหนีการจับกุมทำให้การเคลื่อนไหวในลักษณะที่เปิดเผยของฝ่ายสังคมนิยมต้องยุติบทบาทลง

อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มสังคมนิยม ได้ประสบผลสำเร็จระดับหนึ่งในส่วนที่ช่วยกระตุ้นความสนใจและการให้ความสำคัญต่อปัญหาของสตรีในสังคมที่หลากหลาย โดยเฉพาะปัญหาของสตรีชั้นล่าง ดังคำให้สัมภาษณ์

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

ของ รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท อาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดลในขณะนั้น ตอนหนึ่งว่า "เป็นการจุดประกายขึ้นมาในสังคมเหมือนกัน"³⁵

นอกจากนี้การดำเนินงานของกลุ่มนี้ยังมีส่วนช่วยเสริมการเรียกร้องของกลุ่มเสรีนิยมได้รับความสนใจจากสาธารณชนมากขึ้น เนื่องจากเป้าหมายสำคัญของกลุ่มสังคมนิยมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมแบบเก่า ส่งผลกระทบต่อฝ่ายอนุรักษ์นิยมซึ่งมีอำนาจทางการเมืองขณะนั้น ด้วยเกรงว่าแนวคิดดังกล่าวจะทำให้ฝ่ายพวกตนสูญเสียผลประโยชน์ได้ และเพื่อลดแรงกดดันความต้องการลัทธิเสมอภาค จากความตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตย จึงมีการนำข้อเสนอของกลุ่มเสรีนิยมมาพิจารณา และดำเนินการตามข้อเรียกร้องอย่างเหมาะสม จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้การเคลื่อนไหวเรียกร้องลัทธิสตรีของฝ่ายเสรีนิยมมีบทบาทชัดเจนโดดเด่นขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการดำเนินงานของทั้งกลุ่มเสรีนิยมและกลุ่มสังคมนิยมจะมีแนวความคิดและเป้าหมายแตกต่างกันนั่นคือ กลุ่มเสรีนิยมมีแนวคิดที่จะเรียกร้องความเสมอภาค ด้วยการดำเนินงานขอแก้ไขกฎหมาย และหาแนวร่วมจากชนชั้นกลางเป็นสำคัญ ส่วนกลุ่มสังคมนิยมมีแนวคิดที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและค่านิยมแบบเดิมของสังคม และขยายแนวร่วมสู่ชนชั้นล่าง ดังกล่าวมาแล้ว แต่ในการดำเนินงานของทั้ง 2 กลุ่มนั้น มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน 3 ประเด็นคือ การให้ความสำคัญต่อหลักการด้านความเสมอภาค คัดค้านการประกวดความงาม และปัญหาโสเภณีดังกล่าวมาแล้ว

---

³⁵สัมภาษณ์ รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท, อาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดลระหว่าง พ.ศ. 2518-2519, 7 มีนาคม 2538.

กล่าวโดยสรุป การเรียกร้องสิทธิสตรีของทั้งสองกลุ่มได้รับปฏิกิริยาตอบสนองจากสังคมทั่วไป มีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยมีเหตุผลแตกต่างกันไปดังกล่าวมาแล้ว สำหรับผลสำเร็จของการดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีนั้น ฝ่ายเสรีนิยมมีกระแสแนวร่วมให้ความสนับสนุนจำนวนมาก จากการที่ฝ่ายเสรีนิยมให้ความสำคัญต่อปัญหาชนชั้นกลาง ประเด็นข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ดูเหมือนว่าจะเป็นข้อเรียกร้องที่เอื้อประโยชน์แก่สิทธิของกลุ่มชนชั้นกลาง สมาชิกของกลุ่มที่ดำเนินงานก็เป็นคนระดับชนชั้นกลาง มีการศึกษาดี มีฐานะทางสังคมเป็นที่ยกย่องนับหน้าถือตาในสังคม ประกอบกับวิธีการของฝ่ายเสรีนิยมก็มุ่งไปที่กระแสแนวร่วมระดับชนชั้นกลาง เห็นได้จากการจัดอภิปราย เผยแพร่แนวความคิดตามสถานที่หน่วยงานราชการ สื่อมวลชน ประชาชนทั่วไป ซึ่งศักยภาพของกลุ่มคนเหล่านี้มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อระบบการเมืองการปกครอง และสถานการณ์ภายในประเทศ อีกทั้งแนวความคิดเสรีนิยมมีความสอดคล้องกับระบอบการปกครองของไทยขณะนั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยให้สิทธิเสรีภาพ แสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง การบริหารประเทศก็เป็นกลุ่มคนระดับชนชั้นกลางที่เติบโตมาพร้อมกับสังคมไทย ส่วนใหญ่จึงสามารถยอมรับข้อเรียกร้องของฝ่ายเสรีนิยมที่มีแนวร่วมเป็นชนระดับชั้นกลางได้ เป็นเหตุให้การเรียกร้องสิทธิสตรีของฝ่ายเสรีนิยมประสบผลสำเร็จสามารถแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสตรีได้หลายประการ

สำหรับการเรียกร้องสิทธิสตรีของฝ่ายสังคมนิยมซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มนักศึกษา ปัญญาชนจากวิทยาลัยการศึกษานั้น ไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้อย่างชัดเจนในขณะนั้น เนื่องจากฝ่ายสังคมนิยมมุ่งเป้าหมายและให้ความสำคัญหลักต่อกระแสแนวร่วมจากกลุ่มชนระดับพื้นฐานของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกรรมกรอันเป็นกลุ่มชนที่ฝ่ายสังคมนิยมเห็นว่าได้รับความเดือดร้อนจากความไม่เป็นธรรมในสังคมโดยตรง จึงพยายามดำเนินงานขยายแนวร่วมสนับสนุนการเรียกร้องจากกลุ่ม

กรรมกร การดำเนินงานดังกล่าวทำให้ชนชั้นกลางไม่พอใจด้วยเกรงว่าจะสูญเสียผลประโยชน์ของฝ่ายตนอีกทั้งแนวความคิดสังคมนิยมมีลักษณะก้าวหน้า ทำให้ฝ่ายอนุรักษนิยมเห็นว่าไม่ใช่เรื่องของประชาธิปไตย แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของสังคม การเมืองไทยให้เป็นระบอบการปกครองแบบใหม่ ซึ่งสังคมไทยขณะนั้นยังไม่อาจยอมรับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้ได้ ทำให้การเรียกร้องของฝ่ายสังคมนิยมต้องถูกปราบปรามและต้องยุติบทบาทลงในที่สุดภายหลังเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ วันที่ 6 ตุลาคม 2519